

Como ser Alberte Pagán

Cineastas galegos do século XXI

AVELINA R. GIL

Se Alberte Pagán fosse americano, seguramente que habería unha porta pequena detrás dun arquivador, nunha oficina da sétima planta dun rrañaceos de Manhattan, pola que alguén tentaría coarse para chegar até o seu cerebro. Certamente non se trata dun autor ao que poidamos situar con facilidade no actual panorama cinematográfico galego. É un auténtico outsider, un proscrito necesario porque nos proporciona aos espectadores unha liberdade e unha diversidade que precisásemos desde hai tempo. Sexa como for, convén deixar claro que aínda que a grande maioría dos seus filmes eluden os clásicos mecanismos da progresión narrativa en favor da descritiva, en todos eles subxace o desexo de visibilizar cousas moi sinxelas.

Sen ir máis lonxe, na súa curtametraxe *Eclipse* (2009-2010) a vida discorre –en 20 minutos– a carón dunha pereira. Nela, Pagán pon en práctica un elemento que vai ser relevante ao longo da súa filmografía: consiste basicamente en marcar a desemeillanza entre dous elementos ou conceptos distintos tratados nunha mesma obra, opóndos mediante a montaxe e a mudanza da música. A cámara convertida en paciente observadora recolle imaxes, luces, cores e melodías que traspasan fronteiras terrestres e temporais con extrema facilidade. Unha viaxe supersónica de estraña beleza que oscila entre a vida e a morte, e retoma á árbore primixénica.

De Eva e Adán pasamos aos vermes (omnipresentes) da súa primeira ficción, *A pedra do lobo* (2010), unha proposta de crear unha narración a partir da ligazón de sons e escenas autónomas, encaixadas pola ominosa presenza das larvas no principio e no final do filme. Un exercicio no que, ademais de ficar patente o misterioso resultado de subverter os principios do espazo e o tempo, asoma ese mundo no que vi-

Cartel anunciador de *Walsed* (2014).

Alberte Pagán co director norteamericano James Benning. // FOTO: AMADOR LORENZO

Alberte Pagán: *A quem se lhe conte* (2011).

vimos os humanos, en ocasións sen forma e sen significado. Lembra a voz en off: "As historias non se contan, vivense. Transcurren nun lugar entre dous corpos. Entre ela e eu". Sen dúbida, toda unha declaración de intencións ao delimitar a súa ollada particular sobre o que o rodea: unha identidade dun marcado carácter teórico e conceptual.

Desde xove, Alberte (O Carballiño, 1965) sorprende entre circundantes elixindo para o recreo a Joyce e Proust en lugar da Enid Blyton. Voa o tempo. Chegan aos anos do activismo, dos que dará conta, en producións como *Os walsed* (2005), *A quem se lhe conte* (2011) ou *Película urxente por Palestina* (2012), entre outras. Unha lúcida antoloxía da infamia e dos males crónicos do mundo actual. A docencia e, por fin, unha cámara. A prótese perfeita para o seu corpo. Diante del, a vida. A súa nai, unha voz. Un conto. Un filme. O comezo.

Pagán emprende unha viaxe de estrañas belezas

Polo camiño, entre *Como foi o conto* (2004), unha divertida comedia na que se recollen os esforzos da infatigábel protagonista, Marta, por concluir un relato perante unha audiencia empeñada en facela fracasar, e máis recente produción, *Walsed* (2014), un estudo –como lle gusta dicir ao autor– ou unha incursión directa no celuloide e na banda sonora –como me gusta dicir a mín– de *Vision lantastike* (Yevhen Slavchenko, 1957), fica unha longa carreira salientada de recoñecementos, premios e sobre todo un traballo constante e unha vontade insubornábel.

Vén ser, o seu, un ollar que nos fai reflexionar sobre o sentido poético da arte de encadear fotogramas e dos seus modos de articulación. A presenza é, segundo el, capaz de definilo todo: a presenza pura de mirar de xeito individual como expresión universal.

Pecho con cautela a pequena porta que desde a pantalla do meu computador leva até o cerebro do artista sabendo que permanecen miles de fotogramas por descubrir. Entendo que haxa espectadores que desfruten máis do conto que da explicación, da paínxase que do destino, da intuición que da directriz. Para eles, Alberte Pagán.

Expansións, facetax e mestizaxes

Desde que Giorgio Vasari no século XVI escribira *Le Vite de' più eccellenti pittori, scultori, ed architetti*, o padrón dos artistas mófificouse sensiblemente. Os creadores do século XXI son todo menos conformistas. Sitúanse na primeira fila para, acto seguido, entrar en conflito co seu propio talento. Buscan por todas partes expandirse, reinventarse ou mesturarse. Son voraces e reaccionan mal, moi mal, ás etiquetas.

Por iso cando Jonas Mekas (Lituania, 1922), un dos máis grandes expoñentes do New American Cinema Group, se trasladou a Nova York en 1949, enviado pola Orga-

nización internacional para os Refuxiados, poucos podían vaticinar a heterodoxia do seu destino. De natureza vital (en activo con 92 anos) e ecléctico de vocación, o seu no-

me é hoxe en día un clásico da literatura en lituano, ten instalacións en París, Lucca ou Estocolmo e nos momentos libres canta na banda Now We Are Here at Zebulan.

Con corente e tres anos de diferenza, Alberte Pagán ten no seu haber libros como *Andy Warhol* (2014, Cátedra), *Prosopagnosia* (2013), *Como foi o conto e outras pezas teatrais* (2013), *Introducción aos clásicos do cinema experimental 1945–1990* (1999, Xunta de Galicia), *A voz do Trexón. Unha aproximación a Finnegans Wake* (2000, Laivento), etc., isto é: outra vontade artística que quere expresarse.